

УДК 657.422.1

ОБЛІК ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ЕЛЕКТРОННИХ ФОРМ ОБЛІКУ

Томчук В.В., аспірант*
ННЦ «Інститут аграрної економіки»

Розглянуто облік грошових потоків при застосуванні електронних форм обліку на сільськогосподарських підприємствах на прикладі програмного продукту «ІС: Бухгалтерія» і запропонована універсальна модель обліку грошових потоків.

Вступ. У ринкових умовах значно збільшуються потреби в оперативній, якісній і повній обліковій інформації, як для системи управління підприємством, так і для користувачів різних категорій. Важливим чинником, який сприяє своєчасному забезпеченню обліковою інформацією власників, бухгалтерів, інвесторів та інших користувачів є впровадження автоматизованих інформаційних систем обліку (АІСО) на базі комп'ютеризації. Для більшості сільськогосподарських підприємств цей процес починається з автоматизації саме бухгалтерського обліку [5]. Початком автоматизованого ведення бухгалтерського обліку можна вважати момент виокремлення п'ятої форми ведення обліку – комп'ютерної, автоматизованої або як її ще називали механізованої форми ведення бухгалтерського обліку. Дослідження показали, що деякі автори поділяли її ще на два підвиди: таблично-автоматизовану і діалогово-автоматизовану [6].

Постановка задачі. Загалом в останні роки приділяється багато уваги проблемі впровадження в практику підприємств інформаційних технологій, комп'ютерних програм, організації бухгалтерського обліку та аналізу на підприємствах, зокрема агропромислового комплексу, що ґрунтовно висвітлили у своїх працях відомі вчені: М.Білуха, Ф.Бутинець, Бенько М.М., Височан О. С, Завгородній В.П., Клименко О.В., Микитенко Т.В., Писаревська Т.В, В.Завгородній, В.Савченко, С. Івахненко, А. Пилипенко та інші. Серед зарубіжних вчених можна назвати таких: Водопалова Н.В., Володько Л.П., Гільде Е.К., Даллас К.Е., Ісаков В.І., Нарібаєв К.Н., Островський О.М., Подольський В.І., Рожнов В.С., Соколов Я.В., Чистов Д.В., Шмігель О.Д. та інші. Попри це проблема ефективного застосування облікових комп'ютерних технологій на підприємствах агропромислового виробництва є до кінця невирішеною з огляду на існування своєрідних особливостей галузі.

Результати. Сучасне програмне забезпечення дає змогу повністю автоматизувати обліковий процес, який починається від моменту введення даних з первинних документів, включаючи автоматизоване формування

* Науковий керівник – д.е.н., академік НААН, професор Дем'яненко М.Я.

проводок, заповнення відповідних реєстрів обліку та формування звітних форм документів. Можна сказати, що сучасний бухгалтер лише вводить інформацію з первинних документів – початкові дані і отримує результат – інший потрібний документ чи звіт, а все інше виконує спеціальна комп'ютерна програма, що суттєво полегшує та прискорює обліковий процес [6].

На нашу думку, *автоматизація бухгалтерського обліку* являє собою комплекс організаційно-технічних заходів, спрямованих на зниження трудомісткості та прискорення процесу обробки первинних облікових документів, які є основними носіями економічної інформації, використовуваної в управлінні. Відповідно, при автоматизованій формі бухгалтерського обліку, як правило, швидше задовольняються інформаційні потреби управлінського персоналу, однак не слід забувати, що «автоматизація управління повинна накладатися на добре працюючу, відпрацьовану схему управління» [7].

Слід зазначити, що розробники програмних продуктів для автоматизації бухгалтерського обліку здебільшого орієнтовані на масового споживача, тому відповідне програмне забезпечення носить уніфікований характер і потребує відповідного коригування при впровадженні на сільськогосподарському підприємстві з урахуванням сезонності виробництва. Проте в науковій літературі майже відсутні публікації, щодо питань теорії і практики впровадження та вдосконалення автоматизованих інформаційних систем обліку, які б дозволяли враховувати специфічні особливості діяльності підприємства та їх організацію обліку [5].

Професор Білуха М.Т. вважає, що використання в обліково-аналітичному процесі ЕОМ спеціалізованих для обчислювальних робіт сприяв запровадженню машиноорієнтованої форми обліку. Машиноорієнтована форма бухгалтерського обліку – це система інформаційно й економічно пов'язаних машинограм, які складаються із застосуванням комплексу технічних засобів із найбільшим ступенем механізації та автоматизації обліково-аналітичних процедур [1].

Завгородній В.П. визначив, що в умовах застосування обчислювальної техніки сформувалися таблично-перфокарточна, таблично-автоматизована і діалогово-автоматизована форма обліку [2].

Писаревська Т.В. вважає, що найпоширенішою серед форм обліку стала діалогова форма. Діалогова форма бухгалтерського обліку характеризується тим, що всі господарські операції зі збирання, реєстрації та оброблення облікової інформації автоматизуються при участі бухгалтерії. При цьому будь-які облікові дані після введення їх до ЕОМ можна відобразити в реєстрах синтетичного та аналітичного обліку [4].

Івахненко С.В. вважає, що наступним етапом розвитку форм обліку, яка пов'язана з застосуванням персональних комп'ютерів та обчислювальних мереж є комп'ютерно-комунікаційна форма обліку, яка базується на застосування комп'ютерів четвертого покоління та електронних засобів комунікації [3].

Однак, розвиток інформаційних технологій, а головне формування необхідної законодавчої і нормативної бази створило передумови для переходу в наступну стадію розвитку форм обліку, а саме електронної форми обліку.

Електронна форма обліку (ЕФО) – це форма обліку, що передбачає створення електронних первинних документів, надання їм юридичної сили за допомогою електронного підпису, реєстрація і обробка отриманих даних за програмними алгоритмами, що створені у відповідності з вимогами законодавчих і нормативних документів, формування електронної звітності, скріплення її електронними підписами і передача їх до відповідних користувачів, засобами телекомунікаційного зв'язку.

Основою електронної форми обліку є електронний первинний документ (ЕД), який має юридичну силу, що отримана за допомогою електронного підпису і не потребує дублювання в паперовому вигляді. Ці електронні первинні документи можуть передаватися за допомогою електронних засобів зв'язку і в разі необхідності створюється будь-яка кількість копій електронного первинного документу, кожен з яких буде мати повну юридичну силу. Електронні первинні документи узагальнюються і систематизуються на технічних носіях інформації, утворюють електронні бази даних, які об'єднані між собою в єдину інтегровану базу даних фактів фінансово-господарської діяльності підприємства.

В Україні використовується значна кількість програмних продуктів для автоматизації бухгалтерського обліку, найбільш популярним серед яких є: «Парус-Підприємство», «FinExpert», «Фінанси без проблем», «Бест Звіт Плюс», «1С: Бухгалтерія – Проф. для Windows», «1С: Бухгалтерія 7.7 для України», «1С: Бухгалтерія 8.0 для України» та багато інших [8]. В процесі дослідження нами виявлено, що найбільш широко застосовуваним програмним продуктом для ведення автоматизованого обліку на сільськогосподарських підприємствах набула програма «1С: Підприємство» завдяки своїм новим додатковим можливостям. Її технічні можливості дають змогу працювати не тільки в операційній системі «Microsoft», а й в «Linux», застосувати веб-ресурси та ін. Методологічно вона допомагає в обліку редагувати рахунки, додавати свої субконто. За таких умов новостворені рахунки автоматично оброблятимуться документами конфігурації. Відобразимо принцип роботи на рис. 1, що свідчить про здатність цих систем забезпечити своєчасність і достовірність облікової інформації для прийняття ефективних управлінських рішень, зокрема в галузі управління та обліку грошових потоків.

Створення електронної первинної інформації на сільськогосподарських підприємствах здійснюється за місцями її виникнення. Щодо обліку грошових потоків, то він організовується наступним чином:

- ✓ облік коштів в касі підприємства;
- ✓ облік коштів на рахунках в банку;
- ✓ облік електронних коштів.

Процес обробки інформації з електронних документів здійснюється у відповідності з програмними алгоритмами електронної системи

бухгалтерського обліку, з відповідним контролем з боку бухгалтера, який контролює правильність відображення у бухгалтерському обліку господарських операцій.

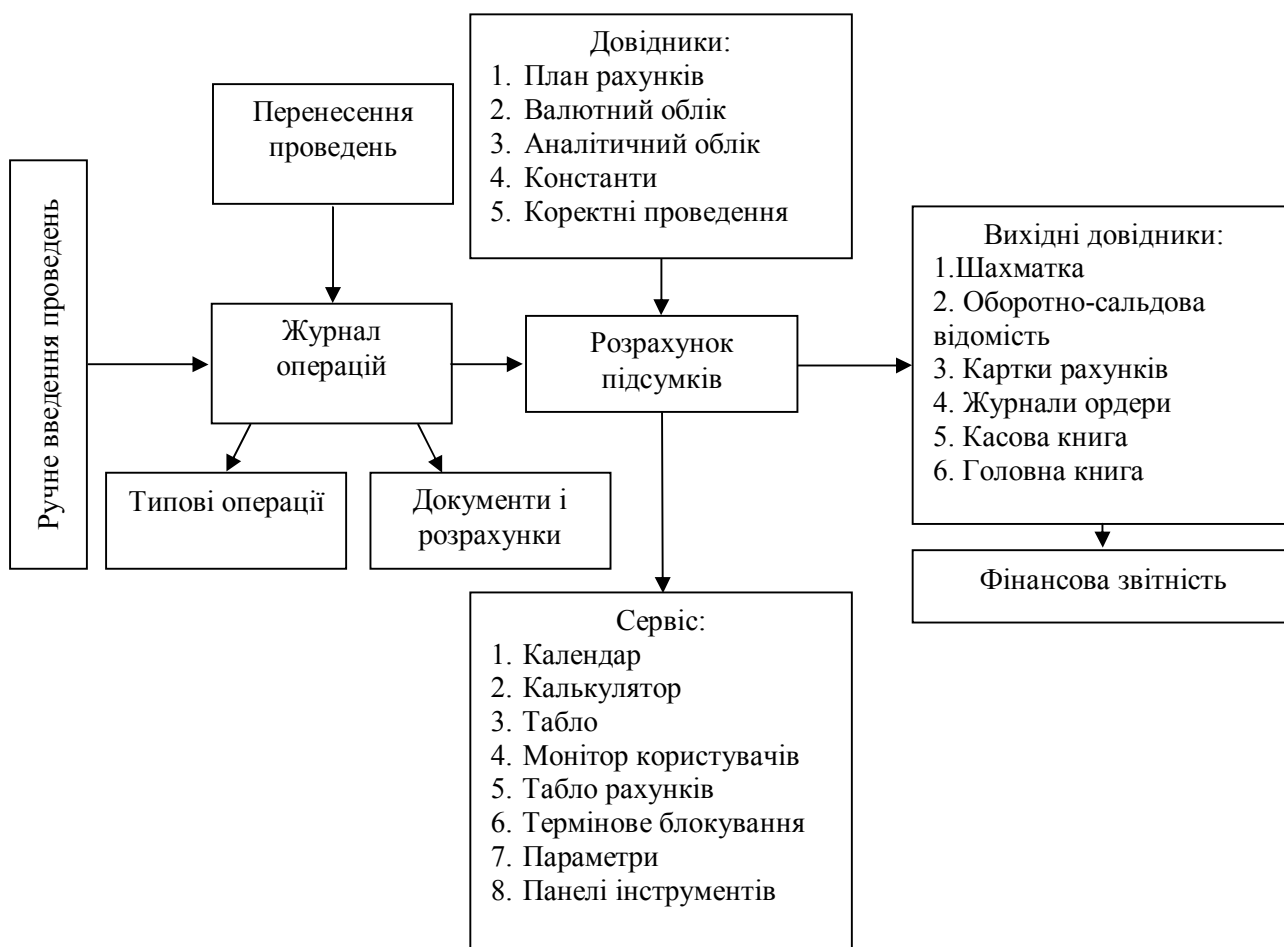

Рис. 1. Принцип роботи автоматизованого бухгалтерського обліку в комп'ютерній програмі «1С: Бухгалтерія» [8]

В автоматизованому варіанті ведення обліку журнали-ордера, аналітичні відомості, меморіальні ордери, звіт касира й вкладні аркуші касової книги, головна книга, оборотна відомість, баланс і інші форми звітності заповнюються автоматично на підставі проведених документів, що ставляться до даного звітного періоду. Зазначимо, що багато програм надають користувачам можливість для налаштування алгоритму формування проводок, порядок виконання якого залежить від наказу про облікову політику й особливостей здійснюваних господарських операцій. При цьому процес моделювання бухгалтерських проводок, як правило, не доступний для рядового бухгалтера-користувача, однак їхнє використання не означає, що комп'ютер повністю заміняє працівника на етапах обробки обліково-економічної інформації, хоча це напевно самий раціональний варіант інформаційного забезпечення автоматизованої системи управління. Виходячи з цього ми категорично не погоджуємось із деякими вітчизняними вченими-економістами, які вважають,

що задля ефективнішої автоматизації облікового процесу потрібно взагалі відмовитись від участі працівника в процесі формування облікової інформації, тому від конкретних рішень користувача, що визначає значення реквізитів документів, залежить порядок їх подальшої автоматичної обробки й, отже, вірогідність підсумкової інформації. Так, наприклад, при створенні електронної форми прибуткового касового ордера в типовій конфігурації «1С: Бухгалтерія» користувачеві необхідно вибрати кореспондуючий рахунок відповідно до характеру операції, об'єкти аналітичного обліку (види субконто), вказати суму операції, вид руху грошових коштів і визначити значення деяких інших реквізитів даного документа. Після цього заповнений прибутковий ордер може бути виведений на друк, записаний і проведений на підставі встановлених раніше налаштувань ведення обліку. При цьому результат обробки залежить від значення окремих показників, які відповідають наказу про облікову політику на сільськогосподарському підприємстві.

В процесі дослідження нами було виявлено, що витрати на автоматизацію сільськогосподарського підприємства окупляться в середньому за 1,5-2 року, тому що підвищується маневреність і конкурентноздатність підприємства за рахунок створення єдиної інформаційної системи консолідуючої відомості про рух товарних і грошових потоків, представлених на схемі (рис. 2).

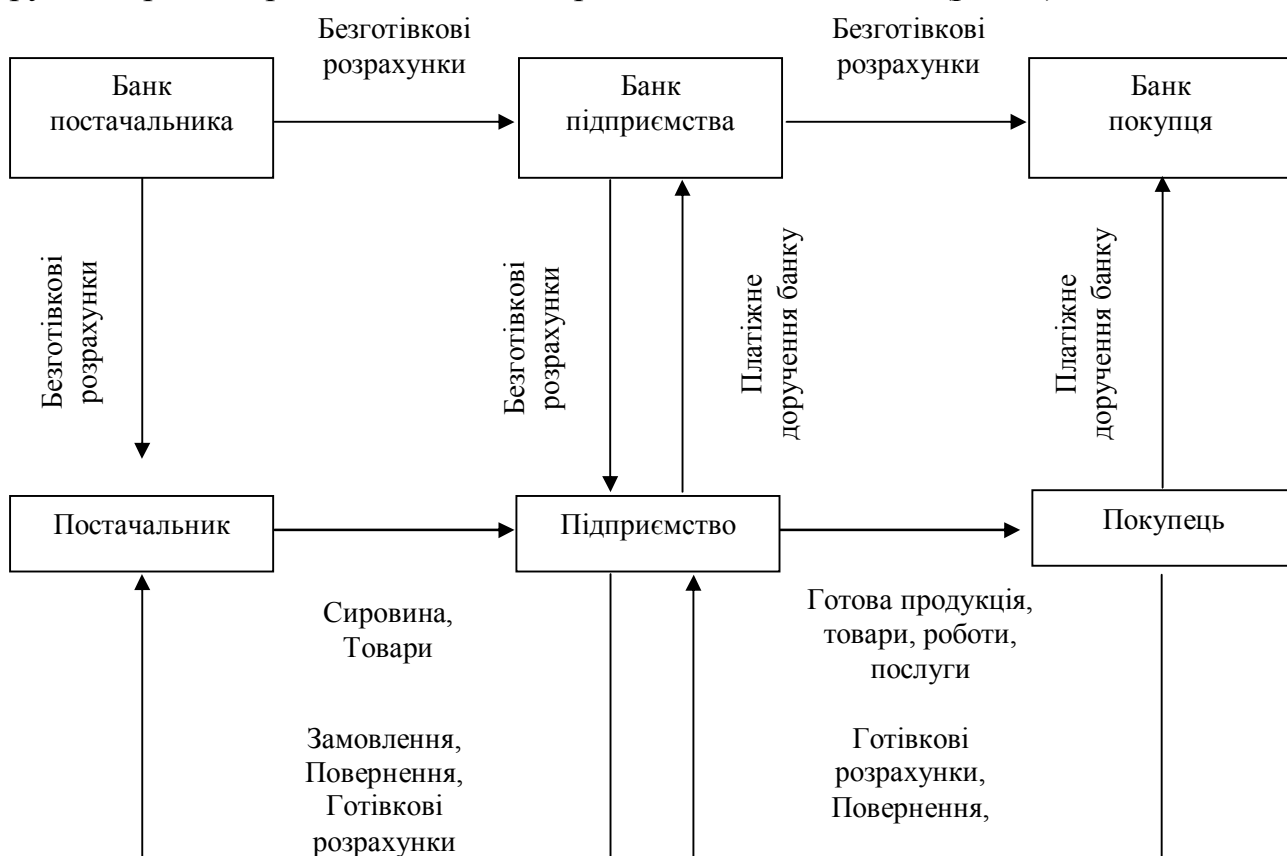
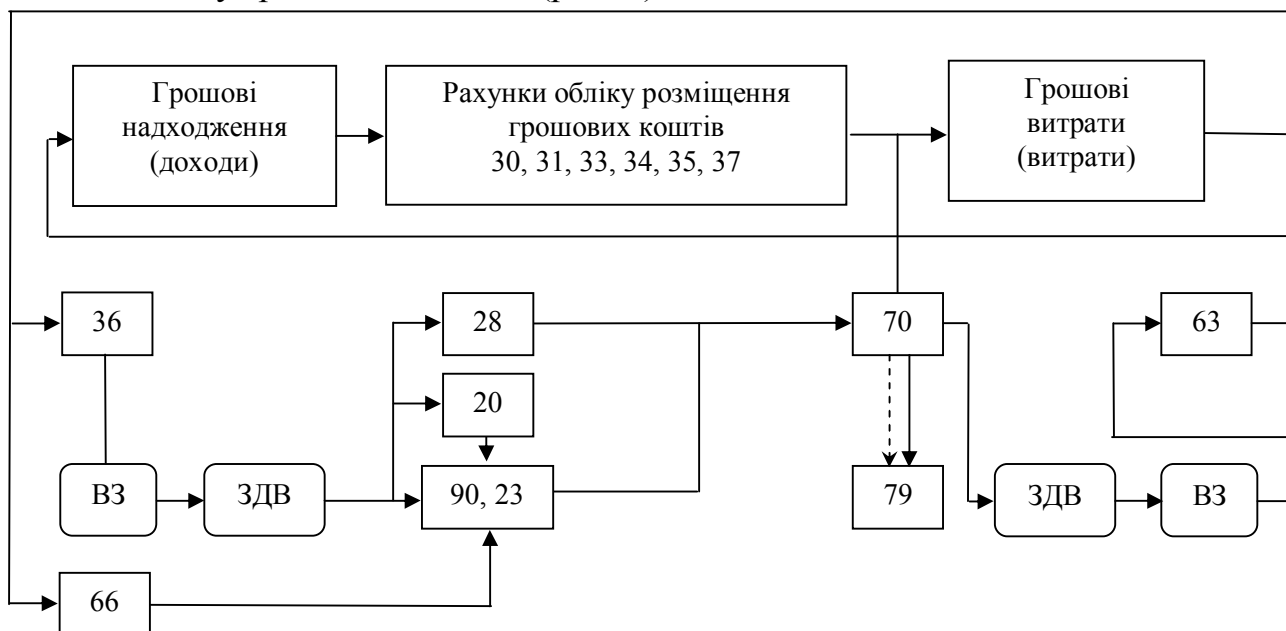

Рис. 2. Схема взаємозв'язку сільськогосподарського підприємства із контрагентами

Джерело: складено автором

Аналізуючи схему взаємодії сільськогосподарського підприємства із контрагентами, можна виділити ділянки документообігу, які в цей час успішно автоматизують шляхом використання електронних документів, завірених електронним цифровим підписом. Таке технічне рішення в першу чергу стосується ділянки руху грошового потоку у безготівковій формі через систему комерційних банків, що істотно прискорює платіжний оборот, скорочує витрати на інкасацію наявних коштів, забезпечує цілодобовий доступ до банківського рахунку.

Вважаємо, що на сьогоднішній день актуальним є питання не тільки електронного фінансового обліку, а й управлінського. Детальний аналітичний електронний облік грошових надходжень і виплат за видами діяльності, центрами фінансової відповідальності, що забезпечить оперативний контроль за станом дебіторської та кредиторської заборгованості з метою подальшого прогнозування й бюджетування грошових потоків в наступні звітні періоди. Враховуючи сучасні вимоги та наші дослідження, пропонуємо універсальну модель обліку грошових потоків (рис. 3).

Умовні позначення:

ВЗ – Виконання зобов'язань;

ЗДВ – Зобов'язання до виконання;

→ - Бухгалтерський запис із знаком плюс (+);

---> - Бухгалтерський запис із знаком мінус (-)

Рис. 3. Універсальна модель обліку грошових потоків

Джерело: складено автором

Вважаємо, що на практиці застосовувати доцільніше у сільськогосподарських підприємствах універсальну модель за допомогою за допомогою програмного продукту «1С: Бухгалтерія», функціональні можливості якого дозволяють доповнити управлінські транзитні рахунки:

«Грошові надходження» і «Грошові витрати», які будуть мати такі види об'єктів аналітичного обліку:

- ✓ Субконто 1 «Вид діяльності»;
- ✓ Субконто 2 «Структурний підрозділ»;
- ✓ Субконто 3 «Рух грошових коштів (грошовий потік)»

Слід зазначити, що вказані види субконто доступні для використання на підставі відповідних електронних довідників. Тому користувач може оперативно змінювати номенклатуру об'єктів аналітичного обліку. Причому з довідника «Види руху грошових коштів» виключені такі стандартні елементи, як «одержання готівки з банку» і «здача готівки у банк», які використовувалися для відображення внутрішнього переміщення грошей і, відповідно, не можуть ототожнюватися із грошовими потоками.

Також нами були удосконалені такі електронні документи як: виписка банку, прибутковий касовий ордер, видатковий касовий ордер, виплата заробітної плати з каси, авансовий звіт. Мета змін – доповнити додатковими реквізитами («Вид діяльності», «Структурний підрозділ», «Рух грошових коштів») електронну форму вказаних вище документів, що дозволить більш детально розглядати грошові потоки по виду їхнього руху в розрізі поточної, інвестиційної й фінансової діяльності.

На нашу думку, процес нагромадження інформації на управлінських транзитних рахунках передбачає фіксацію грошових потоків, тобто господарські операції, що викликають зміну місця зберігання коштів, у тому числі шляхом їхньої видачі в підзвіт, враховуються у звичайному порядку й не впливають на формування звітності по руху грошових потоків.

Результатом обробки електронного видаткового касового ордера є бухгалтерські проводки, які відображають внутрішнє переміщення коштів між місцями зберігання (каса й підзвітна особа). Використання підзвітних сум за цільовим призначенням розглядається в межах універсальної моделі обліку грошових потоків як грошові виплати, тобто як вихідний грошовий потік, сформований на підставі авансового звіту і пов'язаних з ним бухгалтерських проводок.

Аналогічним чином здійснюється обробка облікової інформації, що відображає вхідні грошові потоки, сформовані на підставі удосконалених прибуткових касових ордерів і бухгалтерських проводок.

Універсальна модель обліку грошових потоків дозволяє не тільки фіксувати вихідні й вхідні грошові потоки, але й забезпечує нагромадження, обробку й аналіз відомостей про доходи й витрати підприємства, стан дебіторської й кредиторської заборгованості.

Висновки. Застосування ІТ технологій в обліку аграрних підприємств дасть змогу зменшити затрати на обробку даних, розраховувати точні дані, надавати оперативну і неупереджену інформацію для менеджерів та здійснювати управлінський контроль за виробничими процесами. Запропонована універсальна модель обліку грошових потоків із застосування управлінських транзитних рахунків забезпечує детальне відображення руху

грошових потоків на сільськогосподарському підприємстві. Дана модель і методика обліку грошових потоків має істотні переваги в порівнянні із традиційною системою обліку з огляду на формування оперативної, достовірної й адекватної інформаційної бази, призначеної для забезпечення ефективного управління сільськогосподарським підприємством та підтримання його конкурентоспроможності на належному рівні.

Література

1. Білуха М.Т. Теорія бухгалтерського обліку : підручник / М.Т. Білуха. – К. : 2000. – 692 с.
2. Завгордній В.П. Автоматизація бухгалтерського обліку, контролю, аналізу і аудиту: підручник / В.П. Завгордній. – К. : А.С.К., 1998. – 768 с.
3. Івахненко С.В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту : навч. посіб. / С.В. Івахненко – 2-ге вид., випр. – К.: Знання, 2004. – 348 с.
4. Писаревська Т.А. Інформаційні системи обліку та аудиту : навч. посіб. / Т.А. Писаревська. – К. : КНЕУ, 2004. – 369 с.
5. Писарчук О.В Уварова В.С. Вдосконалення методичних підходів до автоматизації обліку з урахуванням специфіки підприємства. [Електронний ресурс]. - Режим доступу:http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vetp/2010_29/10rovarc.pdf
6. Подуражня Ю. Місце інформаційного програмного забезпечення в системі бухгалтерського обліку. [Електронний ресурс]. - Режим доступу:http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2010_14/Podurajnya.pdf
7. Таряшинов С.А., Черняков М.К. Анализ состояния рынка информационных и компьютерных технологий/ С.А. Таряшинов, М.К. Черняков // Компьютерные технологии в образовании и предпринимательстве: Сборник научных трудов. - Чита: ЗИП СибУПК, 1998. - С. 19-21.
8. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: Підручник. – 5-те вид. допов. і перероб. / Н.М. Ткаченко. – К.: Алеута, 2011. – 976 с.

Summary

Accounting of cash flows in application of electronic record forms at the agricultural enterprises on the example of the software product "1С: Bookkeeping" is considered and universal model of accounting of cash flows is offered.